

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
YVES BOT
esitatud 9. detsembril 2014¹

Liidetud kohtuasjad C-226/13, C-245/13, C-247/13 ja C-578/13

**Stefan Fahrenbrock (C-226/13),
Holger Priestoph jt (C-245/13),
Rudolf Reznicek (C-247/13),
Hans-Jürgen Kickler jt (C-578/13)**
versus
Kreeka Vabariik

(eelotsusetaotlused, mille on esitanud Landgericht Wiesbaden ja Landgericht Kiel)

Määrus (EÜ) nr 1393/2007 — Aktide kättetoimetamine — Mõiste „tsiviil- ja kaubandusajad” — Lepingu täitmise hagid ja kahju hüvitamise nõuded, mille on esitanud Kreeka Vabariigi vastu Kreeka võlakirjade omanikud nende võlakirjade väärtuse allahindamise tõttu ilma nende nõusolekuta

1. Eelotsusetaotlused käsitlevad seda, kuidas tuleks tõlgendada Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. novembri 2007. aasta määruse (EÜ) nr 1393/2007 kohtuväliste ja kohtudokumentide liikmesriikides kättetoimetamise kohta tsiviil- ja kaubandusajades („dokumentide kättetoimetamine”), millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1348/2000², artiklit 1.
2. Need eelotsusetaotlused, mis esitati vaidlustes, milles Kreeka riigi vastaspooleks on kohtuasjas C-226/13 S. Fahrenbrock, kohtuasjas C-245/13 H. Priestoph, M. A. Priestoph ja P. A. Priestoph, kohtuasjas C-247/12 R. Reznicek ja kohtuasjas C-578/13 H.-J. Kickler ja W. Wöhlk ja Zahnärztekammer Schleswig-Holstein, Versorgungswerk, ning mille esemed olid kahju hüvitamise nõuded ning lepingu täitmise hagid, annavad Euroopa Kohtule võimaluse määratleda mõiste „tsiviil- ja kaubandusajad” määruse nr 1393/2007 raames, mille esemelise kohaldamisala see mõiste kindlaks määrab.
3. Ma väidan käesolevas ettepanekus, et mõistet „tsiviil- ja kaubandusajad” määruse nr 1393/2007 artikli 1 lõike 1 tähenduses³ tuleb tõlgendada nii, et see ei hõlma hagi, mille eraõiguslik isik, kellele kuulub liikmesriigi emiteeritud võlakirju, esitab selle riigi vastu viimase vastutuse kohaldamiseks seetõttu, et need võlakirjad vahetati madalama väärtusega võlakirjade vastu sellepärast, et siseriiklik seadusandja võttis vastu seaduse, millega ta muutis ühepoolset ja tagasiulatuvalt võlakirjade suhtes kohaldatavaid tingimusi, lisades nendesse ühise tegutsemise klausli, mis võimaldab väärtapaberiomaniike enamusel niisuguse vahetuse vähemusele peale sundida.

1 — Algkeel: prantsuse.

2 — ELT L 324, lk 79.

3 — Kuigi selle määruse pealkirjas on prantsuse keeles kasutatud sõnastust „tsiviil- või kaubandusajades”, on selles õigusnormis kasutatud sõnastust „tsiviil- ja kaubandusajades” (kohtujuristi kursiiv). See erinevus rinnastava sidesõna kasutamises ei mõjuta minu arvates selle väljendi tähendust ja ulatust.

4. Ma väidan selle kohta, et see, kui võlakirju emiteerinud liikmesriik kasutab oma suveräänset võimu, võttes vastu õigusakti, mille eesmärk ongi konkreetselt otseselt kahjustada emiteeritud võlakirjade struktuuri, sundides nende väärtpaberite omanike vähemusele peale kohustuse alluda enamuse taatele, siis kujutab see endast märksa laiemaid volitusi kui need, mis tulenevad eraõiguslike isikute vahelistele suhetele kohaldatavatest normidest.

5. Ma järeldan sellest, et hagi, mille väärtpaberiomanike vähemus väärtpaberite vahetamise tõttu liikmesriigi vastu esitas, toob tingimata kaasa riigi vastutuse kohaldamise tegevuse eest riigivõimu teostamisel, ehkki selleks vahetuseks – mille eesmärk oli vähendada nende väärtpaberite nimiväärtust – oli vaja häälteenamust.

I. Õiguslik raamistik

A. Liidu õigus

6. Määruse nr 1393/2007 põhjendused 2, 6 ja 9 on sõnastatud järgmiselt:

„(2) Siseturu nõuetekohaseks toimimiseks tuleb parandada ja kiirendada tsiviil- ja kaubandusajades kättetoimetatavate kohtuväliste ja kohtudokumentide edastamist liikmesriikide vahel.

[...]

(6) Tõhus ning kiire tsiviilkohtumenetlus eeldab, et kohtuvälised ja kohtudokumendid edastatakse otse ning kiiresti liikmesriikide poolt määratud kohalikele asutustele [...].

[...]

(9) Dokument toimetatakse kätte nii kiiresti kui võimalik ning igal juhul ühe kuu jooksul pärast seda, kui vastuvõttev asutus on selle kätte saanud.”

7. Selle direktiivi artikli 1 lõikes 1 on selle määruse kohaldamisala kindlaks määratud järgmiselt:

„Käesolevat määrust kohaldatakse tsiviil- ja kaubandusajades, kui kohtuväline või kohtudokument tuleb kättetoimetamiseks edastada ühest liikmesriigist teise. See ei laiene eelkõige maksu-, tolli- või haldusajadele ega ka riigi vastutusele, mis tuleneb riigi tegevusest või tegevusetusest riigivõimu teostamisel (*acta iure imperii*).”

8. Sama määruse artiklis 3 on sätestatud:

„Iga liikmesriik määrab keskasutuse, kellel on järgmised ülesanded:

- a) anda teavet edastavatele asutustele;
- b) lahendada kättetoimetatavate dokumentide edastamisel tekkivaid probleeme;
- c) saata erandjuhul edastava asutuse palvel pädevale vastuvõtvale asutusele edasi kättetoimetamistaotlus.

[...]”

9. Selle määruse artikli 6 lõikes 3 on nähtud ette:

„Kui kättetoimetamisaotlus on selgelt väljaspool käesoleva määruse reguleerimisala või kui kättetoimetamine ei ole võimalik vorminõuete täitmata jätmise tõttu, tagastatakse aotlus ja edastatud dokument kohe pärast kättesaamist tüüpvormi kasutades edastavale asutusele koos I lisa esitatud tagastamisteatisega.”

10. Tagastamisteatises, mille tüüpvorm on toodud määruse nr 1393/2007 I lisa, on punktis 9.1 tagastamise põhjusena märgitud asjaolu, et „[t]aotlus on selgelt väljaspool määruse reguleerimisala”, eelkõige seetõttu, et „dokument ei kuulu tsiviil- või kaubandusõiguse valdkonda”.⁴

B. Kreeka õigus

11. 23. veebruari 2012. aasta seadusega nr 4050/2012 „Sätted, mis käsitlevad Kreeka riigi emiteeritud või tagatud väärtpaberite muutmist võlakirjaomanike nõusolekul”⁵ on määratud kindlaks selle riigi väärtpaberite ümberkorraldamise kord. See seadus näeb sisuliselt ette, et teatavate riigi emiteeritud või tagatud võlakirjade omanikele tehakse ümberkorraldamispakkumus ja et lisatakse ümberkorraldamisklausel, mis võimaldab sundida kõikidele võlakirjaomanikele peale pakkumuses välja pakutud ümberkorraldamistingimused, kohe kui kvalifitseeritud häälteenamus kiidab need tingimused heaks.

12. Seaduse nr 4050/2012 artikli 1 lõike 4 kohaselt on asjaomaste väärtpaberite muutmiseks vaja kvoorumit, mis vastaks nende võlakirjade poolele kogusummale, ja kvalifitseeritud häälteenamust, mis vastab vähemalt kahele kolmandikule kapitalist.

13. Seaduse nr 4050/2012 artikli 1 lõikes 9 on nähtud ette, et selle menetluse tulemusena tehtud otsust kohaldatakse kõigi suhtes, see on siduv kõikidele asjaomastele võlakirjaomanikest võlausaldajatele ning tühistab kõik üld- või eriseadused, haldusotsused ja lepingud, mis on sellega vastuolus. Selle õigusnormi kohaselt toob kõlbulike väärtpaberite vahetamise korral uute väärtpaberite emiteerimine kaasa endiste väärtpaberite tühistamise.

II. Põhikohtuasjad ja eelotsuse küsimused

14. Veebruaris 2012 tegi Kreeka riik seaduse nr 4050/2012 alusel S. Fahrenbrockile, H. Priestophile, M. A. Priestophile ja P. A. Priestophile, R. Reznicekile, H.-J. Kicklerile ja W. Wöhlkile ning Zahnärztekammer Schleswig-Holstein, Versorgungswerkile, kellele kõigile kuulub selle riigi emiteeritud võlakirju, pakkumuse vahetada need uute võlakirjade vastu, mille nimiväärtus on tunduvalt madalam.

15. Ehkki põhikohtuasja hagejad ei nõustunud selle pakkumusega, vahetas Kreeka riik neile esialgu kuulunud väärtpaberid nende nimiväärtusest märgatavalt madalama väärtusega väärtpaberite vastu, mille lunastamise tähtaeg lükati edasi.

4 — Selle lisa punkt 9.1.

5 — FEK A' 36/23.2.2012; edaspidi „seadus nr 4050/2012”.

16. Põhikohtuasja hagejad esitasid seejärel hagid, milles palusid kas tagastada esialgsed väärtpaberid Saksa tsiviilseadustiku (Bürgerliches Gesetzbuch)⁶ §-de 858, 861, 869⁷ ja 985⁸ alusel või maksta hüvitist BGB § 280 lõike 3 ja § 281⁹ või BGB § 826¹⁰ alusel. Põhikohtuasja hagejad kohtuasjas C-578/13 taotlesid ka sissenõutavaks muutunud esialgsete lepinguliste kohustuste täitmist.

17. Hagiavalduste Kreeka riigile kättetoimetamise menetluse raames kerkis üles küsimus, kas põhikohtuasja hagejate taotluse ese on riigi, käesoleval juhul Kreeka riigi tegevus või tegevusetus riigivõimu teostamisel määruse nr 1393/2007 artikli 1 lõike 1 tähenduses.

18. Konkreetselt kohtuasjades C-226/13, C-245/13 ja C-247/13 avaldas Bundesamt für Justiz (föderaalne justiitsamet) kahtlust, kas need hagid on võimalik arvata tsiviil- ja kaubandusajade hulka selle määruse tähenduses, ning leidis, et kättetoimetamismenetluse jätkamine sõltub tingimusest, et Landgericht Wiesbaden (Saksamaa) teeb eelnevalt otsuse vaidluse laadi kohta.

19. Kohtuasjas C-578/13 leidis Langericht Kiel (Saksamaa), et määrus nr 1393/2007 ei ole käesoleval juhul kohaldatav, ning andis Bundesministerium für Justizile (föderaalne justiitsministeerium) korralduse hagi kätte toimetada diplomaatilisel teel. Viimane suunas kättetoimetamisaotluse siiski seda täitmata tagasi, viidates eelotsusetaotlustele kohtuasjades C-226/13, C-245/13 ja C-247/13.

20. Mõlemad eelotsusetaotluse esitanud kohtud püüavad seega välja selgitada, kas vaidlused põhikohtuasjades kuuluvad tsiviil- ja kaubandusajade hulka määruse nr 1393/2007 artikli 1 lõike 1 tähenduses. Nad leiavad oma eelotsusetaotlustes, et Euroopa Kohus ei ole veel vastanud küsimusele, kas selle mõiste tõlgendus sõltub üksnes nõuete õiguslikust alusest või siis sellest, mis on vaidluse „tuumaks” või moodustab selle „olemuse”. Märkides, et need kohtuasjad eeldavad, et hinnataks seaduse nr 4050/2012 tõhusust ja õiguspärasust, kalduvad mõlemad kohtud välistama määruse nr 1393/2007 kohaldatavuse, leides, et nendes kohtuasjades tuleb kohaldada riigi vastutust tegevuse eest riigivõimu teostamisel selle määruse artikli 1 lõike 1 teise lause tähenduses.

21. Selles olukorras otsustas Landgericht Wiesbaden kohtuasjades C-226/13, C-245/13 ja C-247/13 menetluse peatada ning esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse, mis on kõigis kolmes kohtuasjas sõnastatud ühtemoodi:

„Kas [...] määruse [...] nr 1393/2007 [...] artiklit 1 tuleb tõlgendada nii, et nimetatud määruse tähenduses tsiviil- ja kaubandusajana tuleb käsitada hagi, millega hageja, kes oli soetanud kostja emiteeritud võlakirju, mida hoiti hageja väärtpaberikontol [tema] pangas, ja millega seoses ei võtnud hageja vastu kostja poolt talle 2012. aasta veebruari lõpus esitatud võlakirjade vahetuspakkumist, nõuab tulenevalt 2012. aasta märtsis siiski toimunud võlakirjade vahetamisest, mis oli talle majanduslikult kahjulik, kahjuhüvitist võlakirjade väärtuste vahe ulatuses?”

22. Ka Landgericht Kiel otsustas kohtuasjas C-578/13 menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas [...] määruse [...] nr 1393/2007 [...] artiklit 1 tuleb tõlgendada nii, et viidatud määruse artikli 1 lõike 1 esimese lause tähenduses tsiviil- ja kaubandusajaks tuleb pidada hagi, millega kostja riigivõlakirjade omandaja esitab kostja vastu lepingu täitmise ja kahju hüvitamise nõudena maksenõude, kui omandaja ei võtnud vastu kostja poolt Kreeka seaduse nr 4050/2012 [...] alusel 2012. aasta veebruari lõpus esitatud võlakirjade vahetuspakkumist?”

6 — Edaspidi „BGB”.

7 — Valduse taastamise hagi, mille esitab valdaja, kellelt valdus võeti õigusvastase teoga.

8 — Omandiõigusel põhinev tagastamishagi.

9 — Kahjuhüvitis kohustuse rikkumise eest tegemata jäetud makse asemel.

10 — Õigusvastase teoga põhjustatud kahju hüvitamine.

2. Kas hagi puhul, mis tugineb sisuliselt eespool viidatud seaduse [nr 4050/2012] kehtetusele ja/või tühisusele, on tegemist esimeses küsimuses nimetatud määruse [nr 1393/2007] artikli 1 lõike 1 teise lause kohase riigi vastutusega, mis tuleneb riigi tegevusest või tegevusetusest riigivõimu teostamisel?”

23. Euroopa Kohtu presidendi 5. juuni 2013. aasta otsusega liideti kohtuasjad C-226/13, C-245/13 ja C-247/13 kirjalikuks ja suuliseks menetlemiseks ning kohtuotsuse tegemiseks. Euroopa Kohtu presidendi 10. detsembri 2013. aasta otsusega liideti ka kohtuasi C-578/13 nende kohtuasjadega suuliseks menetlemiseks ning kohtuotsuse tegemiseks.

III. Kohtujuristi hinnang

A. Eelotsuse küsimuste vastuvõetavus

24. Euroopa Komisjon väidab esimese võimalusena, et eelotsusetaotlused kohtuasjades C-226/13, C-245/13 ja C-247/13 on vastuvõetamatud, leides, et faktilisi asjaolusid ei ole piisavalt kirjeldatud eelkõige vahetuspakkumuse korra ja vahetuse toimumise asjaolude osas. Märkides, et Bundesamt für Justiz kui keskasutus keeldus edastamast hagiavaldusi määruse nr 1393/2007 alusel kahtluste tõttu, kas need taotlused võivad kujutada endast tsiviilasja, väidab komisjon ka, et esitatud küsimused ei ole põhikohtuasjade lahendamiseks vajalikud, sest Bundesamt für Justiz ei saa takistada nende dokumentide edastamist, ning lisab, et kuna eelotsusetaotluse esitanud kohus ei saa teada kostja argumente, ei ole tal vajalikku teavet otsustamiseks, kas need kohtuasjad on tsiviil- ja kaubandusajad ja seega kas ta on pädev otsust tegema.

25. Mis puudutab esiteks argumenti, et faktilisi asjaolusid on ebapiisavalt kirjeldatud, siis tuleb meenutada, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt eeldab vajadus anda liidu õigusele tõlgendus, mis oleks siseriiklikule kohtule kasulik, et siseriiklik kohus määratleks esitatud küsimusi ümbritseva faktilise ja õigusliku raamistiku või vähemalt selgitaks nende küsimuste aluseks olevaid faktilisi oletusi.¹¹ Euroopa Kohtu nõudlikkuse tase sõltub faktiliste ja õiguslike olukordade keerukusest, mis kõnesolevaid valdkondi iseloomustab.¹²

26. Samuti peab eelotsuseküsimuses esitatud teave võimaldama liikmesriikide valitsustel ja teistel huvitatud isikutel esitada Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artikli 23 kohaselt seisukohti.¹³

27. Käesoleval juhul annavad eelotsusetaotlused kohtuasjades C-226/13, C-245/13 ja C-247/13 Euroopa Kohtu käsutusse piisavalt faktilisi ja õiguslikke asjaolusid ning näitavad ära põhjused, miks Landgericht Wiesbaden eelotsuse küsimuse esitas, tuues selgelt välja seose nende liidu õigusnormide vahel, mida tõlgendada palutakse, ja põhikohtuasjade vahel. Nii kahetsusväärne kui see ka võib olla, ei takistanud Kreeka riigi emiteeritud võlakirjade vahetamise korra tõesti lühike kirjeldus põhikohtuasjade hagejatel, Kreeka valitsusel ja komisjonil esitatud küsimuste kohta tõhusalt seisukohta võtmast, nagu ilmneb nende Euroopa Kohtule esitatud seisukohtadest.

11 — Vt eelkõige kohtuotsus Woningstichting Sint Servatius (C-567/07, EU:C:2009:593, punkt 50 ja seal viidatud kohtupraktika).

12 — *Ibidem* (punkt 53).

13 — Vt eelkõige kohtumäärus 3D I (C-107/14, EU:C:2014:2117, punkt 9).

28. Mis puudutab teiseks esitatud küsimuste asjakohasust, siis kõigepealt tuleb märkida, et mulle ei tundu õige väide – mille esitab komisjon –, et Bundesamt für Justiz takistab keskasutusena dokumentide edastamist. Teabest, mille Saksamaa Liitvabariik on komisjonile edastanud määruse nr 1393/2007 artikli 23 alusel,¹⁴ ilmneb, et selles liikmesriigis täidab keskasutuse ülesandeid igal liidumaal liidumaa valitsuse määratud asutus. Komisjoni argument, mis põhineb asjaolul, et keskasutus selle määruse artikli 3 tähenduses ei tohi dokumentide edastamist takistada, ei näi mulle seega põhjendatud.

29. Seevastu on mul nagu komisjonilgi küll mõningaid kahtlusi, kas määruse nr 1393/2007 esemelise kohaldamisala küsimuses tekkinud kõhkluste tõttu tohtis kohe alguses takistada dokumentide välisriiki kättetoimetamise protsessi. Selles küsimuses huvitab mind täpsemalt see, kas eelotsusetaotlused on vastuvõetavad nõude seisukohast, et siseriiklikus kohtus, mis teeb oma õigustmõistvat funktsiooni teostades otsuse, peab olema lahendamisel vaidlus.

30. Väljakujunenud kohtupraktikast, mis sai alguse kohtuotsusega Job Centre¹⁵, ilmneb, et siseriiklik kohus võib pöörduda Euroopa Kohtusse vaid juhul, kui tegemist on selles kohtus poolelioleva vaidlusega ja kohus peab vastava menetluse raames tegema kohtuotsuse jõudu omava lahendi.¹⁶

31. Eelotsusetaotluse esitajat, kes teostab oma halduspädevust ilma, et lahendaks samal ajal õiguslikku vaidlust, ei saa pidada kohtuks, kes teostab kohtu õigustmõistvat funktsiooni. Nii on see eelkõige kohtutega siseriikliku õiguse tähenduses, kes ei pea samaaegselt lahendama vaidlust, kuid peavad pidama registrit, näiteks äriregistrit,¹⁷ vaatama läbi kinnistamisavalduse¹⁸ või tegema haldusotsuse perekonnaseisuküsimustes.¹⁹

32. Konkreetsemalt kohtuväliste või kohtudokumentide kättetoimetamise taotluste küsimuses tunnistas Euroopa Kohus ennast kohtuotsuses Roda Golf & Beach Resort²⁰ pädevaks vastama eelotsuse küsimustele, mis käsitlesid määruse (EÜ) nr 1348/2000²¹ kohaldamisala, tuginedes asjaolule, et kui kohtusekretäri, kellele on esitatud kättetoimetamistaotlus määruse nr 1348/2000 alusel, saab pidada haldusfunktsiooni täitjaks, kes ei lahenda samas kohtuvaidlust, siis kohus, kes lahendab määruskaebust, mis on esitatud selle kohtusekretäri keeldumise peale asjassepuutuvad dokumendid kätte anda, lahendab vaidlust ja teostab õigustmõistvat funktsiooni.²²

33. Sellest kohtuotsusest alguse saanud kohtupraktika ülekandmine kohtuasjades C-226/13, C-245/13 ja C-247/13 esitatud eelotsusetaotlustele võib viia selleni, et Euroopa Kohus tunnistab, et ta ei ole pädev sel põhjusel, et eelotsusetaotluse esitanud kohus, kelle poole pöörduti enne hagiavalduste kättetoimetamist, täidab puhtalt halduslikke ülesandeid, lahendamata selles etapis poolte vaidlusi kättetoimetamiskorra küsimustes.

14 — Teave on kättesaadav Euroopa Justiitsatlas Tsiviilasjades, mis asub komisjoni veebilehel http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/ds_centralbody_de_fr.htm.

15 — C-111/4, EU:C:1995:340.

16 — Vt kohtuotsus Torresi (C-58/13 ja C-59/13, EU:C:2014:2088, punkt 19 ja seal viidatud kohtupraktika).

17 — Vt kohtuotsus Cartesio (C-210/06, EU:C:2008:723, punkt 57).

18 — Vt kohtuotsus Salzmann (C-178/99, EU:C:2001:331, punktid 15-17).

19 — Vt kohtuotsus Standesamt Stadt Niebüll (C-96/04, EU:C:2006:254, punktid 14-17).

20 — C-14/08, EU:C:2009:395.

21 — Nõukogu 29. mai 2000. aasta määrus tsiviil- ja kaubandusajade kohtuväliste ja kohtudokumentide Euroopa Liidu liikmesriikides kätteandmise kohta (EÜT L 160, lk 37; ELT eriväljanne 19/01, lk 227).

22 — Kohtuotsus Roda Golf & Beach Resort (EU:C:2009:395, punkt 37).

34. Oma kohtuotsuses Weryński²³, milles tõlgendati nõukogu 28. mai 2001. aasta määrust (EÜ) nr 1206/2001 liikmesriikide kohtute vahelise koostöö kohta tõendite kogumisel tsiviil- ja kaubandusajades²⁴, leidis Euroopa Kohus siiski, et mõistet „otsust tegema” ELTL artikli 267 lõike 2 mõttes tuleb tõlgendada laiemalt, nii et see hõlmab „kogu kohtuotsuse loomise protsessi”,²⁵ ning asus seisukohale, et eelotsusetaotlust võib pidada vastuvõetavaks isegi siis, kui see käsitleb muud küsimust kui seda, milles tekkis pooltel vaidlus.

35. Lisaks ilmneb kohtuotsusest Corsica Ferries²⁶, et Euroopa Kohtu poole pöördumise õigus ei sõltu sellest, kas siseriiklikus kohtus pooleliolev menetlus, mille raames eelotsuse küsimused esitatakse, on võistlev menetlus.²⁷

36. Käesoleval juhul on kohtuasjades C-226/13, C-245/13 ja C-247/13 esitatud küsimused, mis käsitlevad hagiavalduste kostjatele kättetoimetamise vormi - eelnevad küsimused, mis on vaja lahendada enne põhikohtuasjade lahendamist. Vastupidi sellele, mida väidab komisjon oma kirjalikes seisukohtades – kusjuures see läheb teataval määral vastuollu väitega, et mõiste „tsiviil- ja kaubandusajad” hindamine määruse nr 1393/2007 raames ei eelda kohtualluvust määruse (EÜ) nr 44/2001²⁸ alusel –, ei pea eelotsusetaotluse esitanud kohus mitte tegema otsust oma pädevuse kohta menetluse teataval hetkel, mil kostjal ei ole oletatavalt võimalust seisukohta võtta, vaid ainult kindlaks tegema, kuidas taotlused sellele poolele tuleb kätte toimetada.

37. Kuigi kohtuväliste ja kohtudokumentide kättetoimetamise menetluste halduslikku takistamist ei tohiks soodustada, näib mulle siiski, et korrakohase õigusemõistmise huvides oleks nii kiiresti kui võimalik vaja üldkohaldatavat tõlgendust, mis võimaldab täpselt mõista määruse nr 1393/2007 esemelist kohaldamisala ja seega kindlaks teha, mis vormis võib kättetoimetamine toimuda. Nii on see seda enam siis, kui – nagu põhikohtuasjades – on mitu samalaadset taotlust esitatud erinevatele kohtutele, kes võivad valida vastuolulisi lahendusi. Kokkuvõttes näib mulle, et võimalus esitada eelotsuse küsimus menetluse varases etapis tuleneb küsimuste esemest endast, milleks on hagiavalduste kättetoimetamise korra kindlaksmääramine.

38. Nendel põhjustel teengi Euroopa Kohtule ettepaneku lükata komisjoni esitatud vastuvõetamatuse vastuväited tagasi ja tunnistada ennast pädevaks tegema otsust kõikide eelotsusetaotluste kohta.

B. Sisulised küsimused

39. Need kaks eelotsusetaotlused esitanud kohut soovivad oma küsimustega Euroopa Kohtult sisuliselt teada, kas mõistet „tsiviil- ja kaubandusajad” määruse nr 1393/2007 artikli 1 lõike 1 tähenduses tuleb tõlgendada nii, et see hõlmab hagi, mille eraõiguslik isik, kellele kuulub liikmesriigi emiteeritud võlakirju, selle riigi vastu esitab, et kohaldataks viimase lepingulist ja lepinguvälist vastutust nende võlakirjade vahetamise tõttu madalama väärtusega võlakirjade vastu, mis sunniti sellele eraõiguslikule isikule peale seetõttu, et siseriiklik seadusandja võttis vastu seaduse, millega ta muutis ühepoolset ja tagasiulatuvat nende võlakirjade suhtes kohaldatavaid tingimusi, lisades nendesse ühise tegutsemise klausli, mis võimaldab väärtpaberiomanike enamusel niisuguse vahetuse vähemusele peale sundida.

23 — C-283/09, EU:C:2011:85.

24 — EÜT L 174, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 121.

25 — Selle kohtuotsused punktid 41 ja 42.

26 — C-18/93, EU:C:1994:195.

27 — Punkt 12 ja seal viidatud kohtupraktika. Vt selle kohta ka kohtuotsus Roda Golf & Beach Resort (EU:C:2009:395, punkt 33).

28 — Nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määrus kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (EÜT 2001, L 12, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 42).

40. Hagejad põhikohtuasjas C-578/13, Kreeka valitsus ja komisjon on ühel nõul selles, et mõistet „tsiviil- ja kaubandusasjad” määruse nr 1393/2007 artikli 1 lõike 1 tähenduses tuleb tõlgendada autonoomselt, võttes arvesse määruse nr 44/2001 artikli 1 lõikes 1 kasutatud samade mõistete tõlgendust. Lisaks on kõik Euroopa Kohtule seisukohti esitanud pooled ühel meelel, et riigi vastu esitatud hagi jääb määruse nr 1393/2007 kohaldamisalast välja ainult tingimusel, et selle aluseks on riigivõimu tegevus. Nende seisukohad lahknevad siiski järelduste osas, mis tuleb teha sellest, et Kreeka riik muutis seadusega nr 4050/2012 ühepoolset ja tagasiulatuvalt enda emiteeritud ja tagatud väärtpaberite suhtes kohaldatavaid tingimusi, lisades tagantjärele ümberkorraldusklausli, mis võimaldab sundida kõikidele omanikele peale otsused, mille on teinud ainult nende omanike enamus.

41. Hagejad põhikohtuasjades C-226/13, C-245/13 ja C-247/13 väidavad, et need põhikohtuasjad kuuluvad puhtalt eraõiguse valdkonda, sest hagi Kreeka riigi vastu ei ole esitatud mitte seetõttu, et viimane kasutas oma riigivõimu eesõigusi, vaid sellepärast, et ta kahjustas nende omandiõigust, pannes toime õigusvastase teo. Nad väidavad, et seadusest nr 4050/2012 ei tulene hagi eseme osas avalik-õiguslikku konteksti, sest see seadus reguleerib mitte avalik-õiguslikke suhteid, vaid klassikalisi eraõiguslikke suhteid ning toime ei panda sundvõõrandamist Saksamaa õiguse tähenduses, sest seda ei võetud vastu eesmärgiga täita kindlat avalikku missiooni. Kui tegu ei panda toime *jure imperii*, on põhjendatud teise liikmesriigi kohtu pädevus ja Kreeka riik ei saa tugineda oma puutumatusel. Pealegi on Kreeka valitsus samasugustes vaidlustes Kreeka kohtutes sõnaselgelt nõustunud, et hagi ei ole seotud riigivõimu teostamisega.

42. Hagejad põhikohtuasjas C-578/13 väidavad, et nende hagi on suunatud Kreeka riigi kui eraõigusliku võlgniku vastu, kes asetus võlakirjade emiteerimisega tsiviilõiguslikku konteksti. Leides, et arvesse tuleb võtta vaidluse eset ja nõude alust, arvavad nad, et nende hagi on põhjendatud nende õigusega sellele, et riigi emiteeritud võlakirjad lunastatakse eraõiguslike reeglite kohaselt, ning lisavad teise võimalusena, et kuigi kaks nendest tuginesid oma hagi esitades ka BGB lepinguvälist vastutust käsitlevatele sätetele, vaidlustavad nad siiski mitte sundvõõrandamise, vaid tahtliku käitumise, mis tekitas kahju ja mille pani toime see riik kui võlgnik.

43. Kreeka valitsuse sõnul seevastu kujutavad see seadusandlik meede ja rakendussätted, mille võttis hiljem ministrite nõukogu, et kehtestada olemasolevate väärtpaberite vahetamise tingimused riigivõla ümberkorraldamise raames, mille tema Euroopa Liidu partnerid ühehäälselt heaks kiitsid, riigivõimu tegevust riigi pädevate organite poolt, mille eesmärk on üldise huvi kaitse. Tsiviilõigusliku vaidluse kattevarjus vaidlustavad hagejad põhikohtuasjas aga kaudselt selle tegevuse kehtivuse, nõudes nii riigi vastutuse kohaldamist tegevuse või tegevusetuse eest riigivõimu teostamisel.

44. Komisjon väidab kõigepealt – nii menetlusökoonomia ja kaitseõiguste järgimise kui ka määruse nr 1393/2007 eesmärkidega seotud põhjustel –, et ainult juhul, kui esmane analüüs võimaldab järeldada, et taotlus ei kujuta endast tsiviil- ja kaubandusasja, võib keelduda hagiavalduse kättetoimetamisest vastavalt sellele määrusele. Olles meenutanud, et kui riigid taasrahastavad end rahaturgudel, tegutsevad nad nii, nagu tegutseks eraõiguslik juriidiline isik ja nende suhtes kehtivad siis ainult turujõud, väidab komisjon sisulistes küsimustes, et ainuüksi see, kui tagantjärele lisatakse ümberkorraldusklausel, ei kujuta endast iseenesest määravat tegu, mis pandi toime riigivõimu eesõiguste kasutamisel. Niisugune klausel, mida sageli kasutatakse eraõiguslike isikute vahelistes kaubandustehingutes, täitis ainult teisejärgulist rolli, milleks oli võimaldada võlakirjaomanikel teha kooskõlastatud otsus, mis vastaks vahetuspakkumusega seotud turule. Lisades ühepoolset selle ümberkorraldusklausli, on Kreeka riik komisjoni sõnul lõpuks üksnes kohandanud eristaatusega riigi lepingu tingimused eraõiguslike tingimustega. Ainuüksi asjaolust, et ta kasutas selleks avalik-õiguslikku vahendit, ei piisa iseenesest, et tegemist oleks *jure imperii* toiminguga, kui ülejäänud osas on kogu õigussuhe eraõiguslik ja kujutab endast *jure gestionis* toimingut.

45. Eelotsusetaotlused esitanud kohtute küsimustele vastamiseks tuleb esiteks teha otsus küsimuses, kas väljendit „tsiviil- ja kaubandusasjad” määruse nr 1397/2007 artikli 1 lõike 1 tähenduses tuleb tõlgendada samamoodi nagu sama mõistet määruse nr 44/2001 artikli 1 lõikes 1. Olles vastanud sellele esimesele küsimusele jaatavalt, vaatlen teiseks, missuguses seisus on Euroopa Kohtu praktika, mis käsitleb mõiste „tsiviil- ja kaubandusasjad” tõlgendamist määruse nr 44/2001 tähenduses. Seejärel, kolmandas järjekorras kohaldan sellest tulenevaid kriteeriumeid, et teha kindlaks, kas käesolevad põhikohtuasjad kuuluvad sellesse valdkonda määruse nr 1393/2007 tähenduses.

1. Mõiste „tsiviil- ja kaubandusasjad” tõlgendamine määruse nr 1393/2007 tähenduses

46. Määruse nr 1393/2007 kohaldamisala piiritlemine tsiviil- ja kaubandusasjadega on tingitud klassikalisest mudelist, mille moodustavad Haagi rahvusvahelise eraõiguse konverentsi ja Euroopa Ühenduste raames välja töötatud rahvusvahelise eraõiguse konventsioonid. Nii on see eelkõige 15. novembri 1965. aasta tsiviil- ja kaubandusasjade kohtuväliste ja kohtudokumentide välisriikides kätteandmise Haagi konventsiooniga, mida ei kohaldata – nagu ilmneb selle pealkirjast endast – väljaspool neid kahte valdkonda. Nii on see ka 27. septembri 1968. aasta konventsiooniga kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades²⁹, mis asendati määrusega nr 44/2001, mille asendab alates 10. jaanuarist 2015 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2012. aasta määrus (EL) nr 1215/2012 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades³⁰.

47. Mõistet „tsiviil- ja kaubandusasjad”, mis on nüüd kasutusel paljudes liidu õigusaktides³¹, ei ole määratletud positiivselt. Seda tuleb hinnata, võttes arvesse spetsiaalseid erandeid, mis on ammendavalt sõnastatud nendes õigusaktides, milles on enamasti nende kohaldamisalast välja jäetud „maksu-, tolli- või haldusasjad”³² ning „vastutus, mis tuleneb riigi tegevusest või tegevusetusest riigivõimu teostamisel”.³³

48. Kuna mõiste tsiviil- ja kaubandusasjad on üle võetud samas sõnastuses, nagu see on esitatud Brüsseli konventsioonis ja seejärel määruses nr 44/2001, annab neid õigusakte käsitlev kohtupraktika eriti sobiva tõlgendamiskriteeriumi. Määruse nr 1393/2007 artikli 1 tõlgendamisel sellest lähtumine on kooskõlas õiguskindluse ja liidu õiguskorra ühtluse põhimõtetega, mis puudutab õigusala koostööd tsiviilasjades. Lisaks tuleb märkida, et kohtuotsuse Lechouritou jt³⁴ põhistus kõneleb selle poolt, et erinevaid sellesse valdkonda kuuluvaid õigusakte tuleb tõlgendada koos, sest mõiste „tsiviilasjad” tõlgendamisel Brüsseli konventsiooni artikli 1 esimese lõigu esimese lause tähenduses võttis Euroopa Kohus arvesse *jure imperii* toimingute väljaarvamist, mis ei esine selles konventsioonis, vaid teistes õigusnormides.³⁵

29 — EÜT 1972, L 299, lk 32 (edaspidi „Brüsseli konventsioon”).

30 — ELT L 351, lk 1. V.a määruse nr 1215/2012 artiklid 75 ja 76, mis on kohaldatavad alates 10. jaanuarist 2014.

31 — Vt eelkõige Euroopa Parlamendi ja nõukogu 21. aprilli 2004. aasta määruse (EÜ) nr 805/2004, millega luuakse Euroopa täitekorraldus vaidlustamata nõuete kohta (ELT L 143, lk 15; ELT eriväljaanne 19/07, lk 38) artikli 2 lõige 1; Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. juuli 2007. aasta määruse (EÜ) nr 861/2007, millega luuakse Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetlus (ELT L 199, lk 1), artikli 1 lõige 2; Euroopa Parlamendi ja nõukogu 21. mai 2008. aasta direktiivi 2008/52/EÜ vahendusmenetluse teatavate aspektide kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (ELT L 136, lk 3) artikli 2 lõige 1 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. mai 2014. aasta määruse (EL) nr 655/2014, millega luuakse pangakontode Euroopa arestimismääruse menetlus, et hõlbustada võlgade piiriülest sissenõudmist tsiviil- ja kaubandusasjades (ELT L 189, lk 59), artikli 2 lõige 1.

32 — Lisatud 9. oktoobri 1978. aasta konventsiooniga Taani Kuningriigi, Iirimaa ning Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi ühinemise kohta konventsiooniga kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades ning protokolliga konventsiooni tõlgendamisele Euroopa Kohtus (vt selle konventsiooni artikkel 3), selle sõnastus on võetud üle määruse nr 44/2001 artikli 1 lõikesse 1.

33 — Seda täpsustust ei ole ei Brüsseli konventsioonis ega määruses nr 44/2001. See lisati hoopis määrusega nr 1215/2012 (vt selle määruse artikli 1 lõike 1 teine lause).

34 — C-292/05, EU:C:2007:102.

35 — Punkt 45.

49. Sobiva kriteeriumi konstrueerimine eeldab seega, et võetaks arvesse lahendusi, mis on tulenenud Brüsseli konventsiooni artikli 1 lõike 1 esimeses lauses ja määruse nr 44/2001 artikli 1 lõikes 1 kasutatud mõiste „tsiviil- ja kaubandusajad” tõlgendusest, kusjuures vastavalt kindlalt väljakujunenud kohtupraktikale³⁶ võetakse arvesse nii mõiste „autonoomne” määratlust, mis põhineb liidu õiguse ühetaolise kohaldamise nõudega seotud tõhususe kaalutlustel, kui ka teleoloogilise tõlgendamise õiguslikku meetodit, mis võimaldab arvestada määruse nr 1393/2007 konkreetseid eesmärke.³⁷

2. Mõiste „tsiviil- ja kaubandusajad” Brüsseli konventsiooni ja määruse nr 44/2001 tähenduses tõlgendamine

50. Väljakujunenud kohtupraktikast ilmneb, et mõistet „tsiviil- ja kaubandusajad” Brüsseli konventsiooni artikli 1 ja määruse nr 44/2001 artikli 1 lõike 1 tähenduses tuleb käsitada kui autonoomset mõistet, mida tuleb tõlgendada, tuginedes ühelt poolt nende õigusaktide süsteemile ning teiselt poolt siseriiklike õigussüsteemide kogumist tulenevatele üldpõhimõtetele.³⁸

51. See autonoomne tõlgendus viib Euroopa Kohtu sõnul selleni, et Brüsseli konventsiooni ja määruse nr 44/2001 kohaldamisala määratakse kindlaks „*vaidluse osapoolte vaheliste õigussuhete olemuslike tunnuste või vaidluseseme*”³⁹ alusel.

52. Mis puudutab vaidlusi riikliku üksuse ja eraõigusliku isiku vahel, siis mitmes otsuses, mis väljendavad väga selgelt seisukohta, et puhtalt orgaaniline kriteerium ei sobi, on sedastatud eristamiskriteerium, mis põhineb sellel, kas asjaomane ametiasutus kasutab või mitte riigivõimu eesõigusi. Näiteks kohtuotsustes LTU⁴⁰ ja Rüffer⁴¹ leidis Euroopa Kohus, et tsiviil- ja kaubandusajad ei hõlma vaidlusi, mille pooled on ametiasutus ja eraõiguslik isik, „kui ametiasutus *tegutseb riigivõimu teostades*”.⁴² See kriteerium on - mõnikord erinevates, kuid sisuliselt alati kokkulangevates sõnastuses - üle võetud mitmesse hilisemasse otsusesse, milles on tsiviil- ja kaubandusajade valdkonnast välja arvatud meetmed, mis kujutavad endast „märksa laiemaid volitusi kui need, mis tulenevad eraõiguslike isikute vahelistele suhetele kohaldatavatest normidest”.⁴³

53. Lisaks tuleb märkida, et Euroopa Kohus on täpsustanud, et selle kindlakstegemiseks, kas vaidluse pooled on eraõiguslik isik ja ametiasutus, mis tegutseb riigivõimu teostades, tuleb analüüsida algatatud „*menetluse alust ja toimumise korda*”.⁴⁴ Selle kriteeriumi põhjal kvalifitseeris Euroopa Kohus kohtuotsuses Baten⁴⁵ tsiviilasjaks regressihagi, mille sotsiaalabiasutus, kes oli maksnud hüvitisi lahutatud naisele ja tema lapsele, esitas lahutatud abikaasa ja lapse isa vastu viimase

36 — Vt käesoleva ettepaneku punkt 50.

37 — Niisugune oli Euroopa Kohtu arutluskäik kohtuotsuses C (C-435/06, EU:C:2007:714). Selles kohtuotsuses meenutas Euroopa Kohus kõigepealt, kuidas tuleb tõlgendada mõistet „tsiviil- ja kaubandusajad” Brüsseli konventsiooni tähenduses, ning tõlgendas mõistet „tsiviilajad” nõukogu 27. novembri 2003. aasta määruse (EÜ) nr 2201/2003 artikli 1 lõige 1, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000 (ELT L 338, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 243), muudetud nõukogu 2. detsembri 2004. aasta määrusega (EÜ) nr 2116/2004 (ELT L 367, lk 1), võttes arvesse määrusega nr 2201/2003 taotletavaid konkreetseid eesmärke.

38 — Vt eelkõige kohtuotsused Lechouritou jt (EU:C:2007:102, punkt 29) ja flyLAL-Lithuanian Airlines (C-302/13, EU:C:2014:2319, punkt 24 ja seal viidatud kohtupraktika).

39 — *Ibidem* (vastavalt punktid 30 ja 26 ning seal viidatud kohtupraktika). Kohtujuristi kursiiv.

40 — 29/76, EU:C:1976:137.

41 — 814/79, EU:C:1980:291.

42 — Vt vastavalt nende kohtuotsuste punktid 4 ja 8. Kohtujuristi kursiiv.

43 — Vt eelkõige kohtuotsus Préservatrice foncière TIARD (C-266/01, EU:C:2003:282, punkt 30).

44 — Vt kohtuotsus Baten (C-271/00, EU:C:2002:656, punkt 31). Kohtujuristi kursiiv.

45 — EU:C:2002:656.

ülalpidamiskohustuse tõttu.⁴⁶ Niisuguse lahenduse valis Euroopa Kohus seetõttu, et selle menetluse alus, mille oli algatanud küll ametiasutus, oli seaduslik elatisenõue, mille suhtes kohaldatakse tsiviilõigusnorme - milles on kindlaks määratud selle tingimused ja piirid – ning mis oli esitatud tsiviilmenetlusnormide alusel tsiviilkohtutele.⁴⁷

54. Tuginedes taas menetluse aluse ja toimumise korra uuringutele, leidis Euroopa Kohus oma otsuses *Préservatrice foncière TIARD*⁴⁸, et tsiviil- ja kaubandusajaks on hagi, millega lepinguosaline riik taotles eraõiguslikult isikult, et täidetaks eraõiguslikku käenduslepingut, mis oli sõlmitud selleks, et teine isik saaks anda selle riigi kindlaks määratud ja nõutavat tagatist, kuivõrd võlausaldaja ja käendaja vaheline suhe, nagu see tulenes käenduslepingust, ei kujutanud endast riigi märksa laiemate volituste kasutamist kui need, mis tulenevad eraõiguslike isikute vahelistele suhetele kohaldatavatest normidest.⁴⁹

55. Jätkates seda kohtupraktikat leidis Euroopa Kohus oma otsuses *Sapir jt*⁵⁰, et mõiste „tsiviil- ja kaubandusajad” hõlmab nõuet tagastada alusetult saadu, mille ametiasutus esitas pärast haldusmenetlust, milles taotleti selle kahju hüvitamist, mille põhjustas kinnisvara kaotus tagakiusamistes natsistliku režiimi ajal. Euroopa Kohus pidas asjakohasteks asjaoludeks seda, et esitatud nõude aluseks olev õigus hüvitisele põhines siseriiklikel õigusnormidel, mis olid identsed kõikide tagasisaamisõigusega koormatud hoonete omanike puhul, ja seda, et haldusmenetlus oli samasugune, sõltumata asjaomase omaniku staatusest, kellel ei olnud kahju saanud isiku tagasisaamisõiguse kindlaksmääramise küsimuses mingit otsustusõigust. Ta võttis arvesse ka asjaolu, et nõue tagastada alusetult saadu ei olnud osa haldusmenetlusest, see tuli esitada tsiviilkohtutele ja selle õiguslikuks aluseks olid BGB sätted.⁵¹

56. Lõpuks tuleb märkida, et oma otsuses *Sunico jt*⁵² leidis Euroopa Kohus, et määruse nr 44/2001 kohaldamisalasse kuulub hagi, millega liikmesriigi ametiasutus nõudis teises liikmesriigis elavatelt või asuvatelt füüsilistelt või juriidilistelt isikutelt, et nad hüvitaksid kahju, mille tekitas kurjategijate rühmitus, kelle eesmärk oli käibemaksupettus esimeses liikmesriigis. Euroopa Kohus analüüsis taotluse faktilisi ja õiguslikke aluseid ning vaidlusosaliste õigussuhet, püüdes selgitada välja, kas ametiasutus kasutas või mitte selle suhte raames märksa laiemaid volitusi kui need, mis tulenevad eraõiguslike isikute vahelistele suhetele kohaldatavatest normidest.⁵³

57. Menetluse aluse ja toimumise korra kriteerium, mis sedastati kohtuotsuses *Baten*⁵⁴ ning toodi uuesti ära kohtuotsustes *Préservatrice foncière TIARD*⁵⁵, *Frahuil*⁵⁶, *Sapir jt*⁵⁷ ja *Sunico jt*⁵⁸, tundub siiski olevat üksnes subsidiaarne selles mõttes, et see tuleb mängu üksnes siis, kui ei ole tõendatud, et nõude sisuliseks aluseks on riigivõimu teostamine.

46 — Punkt 37.

47 — Punkt 33.

48 — EU:C:2003:282.

49 — Punkt 36.

50 — C-645/11, EU:C:2013:228.

51 — Punktid 35-37.

52 — C-49/12, EU:C:2013:545.

53 — Punktid 36-40.

54 — EU:C:2002:656.

55 — EU:C:2003:282.

56 — C-265/02, EU:C:2004:77.

57 — EU:C:2013:228.

58 — EU:C:2013:545.

58. Näiteks kohtuotsuses Rüffer⁵⁹, mis puudutas hagi, mille Madalmaade Kuningriik oli esitanud teise laevaga kokku põrganud ja laevahuku põhjustanud laeva omaniku vastu, et nõuda sisse vraki äraviimise kulud, märkis Euroopa Kohus, et asjaolu, et asjaomane riik nõudis neid kulusid sisse nõudeõiguse alusel, mis tulenes riigivõimu teostamisest, piisab selleks, et tema nõude võiks välistada Brüsseli konventsiooni kohaldamisalast, ehkki menetlus, mis oli siseriikliku õiguse kohaselt selleks tema käsutuses, ei olnud mitte haldusmenetlus, vaid üldõiguslik regressihagi.⁶⁰

59. Veelgi tähelepanuväärsem on kohtuotsus Lechouritou jt⁶¹, milles Euroopa Kohus otsustas, et tsiviilasi ei ole riigi vastu kohtule esitatud hagi, millega nõutakse Teise maailmasõja ajal sõjaliste operatsioonide käigus toimunud relvajõudude tegevuse ohvrite õigusjärglastele tekitatud kahju hüvitamist. Iseloomustades üksnes selle menetluse faktilist alust, juhtis Euroopa Kohus tähelepanu, et niisugused operatsioonid on „üks klassikalistest riigi suveräänsuse väljendustest eelkõige seetõttu, et nende läbiviimise otsustavad *ühepoolselt* ja *siduvalt* pädevad avaliku võimu asutused ja need on lahutamatult seotud riikide välis- ja kaitsepoliitikaga”.⁶² Euroopa Kohus pidas vajalikuks ka märkida, et tõsiasi, et algatatud hagi esitletakse tsiviilõiguslikuna, kuivõrd sellega nõutakse põhikohtuasja hagejaile põhjustatud varalise ja mittevaralise kahju eest rahalist hüvitist, ei ole asjakohane.⁶³

60. Mulle tundub oluline ka juhtida tähelepanu sellele, et kohtuotsused, milles on püütud selgitada välja menetluse õiguslik alus ja toimumise kord, puudutavad kõik peale kohtuotsuse Frahuil⁶⁴ hagnosisid, eelkõige regressihagnosisid, mille on esitanud ametiasutus. Niisugusel juhul on loogiline analüüsida menetluse alust ja toimumise korda, et selgitada välja, kas ametiasutus kasutab ainuüksi hagi esitamise endaga oma riigivõimu seisundit. Seevastu siis, kui tegemist on kahju hüvitamise nõudega, mille eraõiguslik isik esitab ametiasutuse vastu, ei ole määrava tähtsusega asjaolu, et kohtule esitatud hagi esineb siseriiklikus õiguses klassikalistes tsiviilõiguslikes vormides, seda enam, et kohaldatav õigus ei ole veel kindlaks määratud.⁶⁵ Tuleb aga kontrollida, kas nõuded tulenevad või mitte materiaalselt riigivõimu teostamisest.

3. Kohtupraktikast tulenevate kriteeriumide kohaldamine põhikohtuasjade suhtes

61. Analüüs, mida Euroopa Kohus on järk-järgult edasi arendanud erinevates eespool viidatud kohtuotsustes, ei anna meid huvitavale küsimusele ilmselget vastust. See on selgitatav konkreetselt asjaoluga, et Kreeka väärtpaperite Saksa kodakondsusest omanikud esitasid oma hagnosisid Kreeka riigi vastu tegelikult kahel alusel, st esiteks võlakirjade emiteerimise alusel ja teiseks muudatuse tõttu, mille Kreeka seadusandja oma õigusloometegevuse tulemusena tegi laenude emissioonitingimustesse ajal, mil võlakirjad polnud veel lunastatud.

62. Riikide emiteeritud võlakirju peetakse aga kuuluvaks *jure gestionis*'e kategooriasse, mille suhtes kehtivad seda tüüpi tehingute suhtes kohaldatavad üldnormid.⁶⁶ Lisaks tuleb tõdeda, et Kreeka valitsus ei väida, et nende võlakirjade emissioon kuulub riigivõimu eesõiguste kasutamise valdkonda.

59 — EU:C:1980:291.

60 — Punktid 13 ja 15.

61 — EU:C:2007:102.

62 — Punkt 37. Kohtujuristi kursiiv.

63 — Punkt 41.

64 — EU:C:2004:77. Vaidluse poolteks oli kaks eraõiguslikku isikut.

65 — Eelkõige tuleb märkida, et ei ole sugugi tõendatud, et rahvusvahelise eraõiguse normide kohaselt osutuks põhikohtuasjades kohaldatavaks õiguseks Saksamaa õigus.

66 — Vt selle kohta O'Keefe, R., Tams, C. J. ja Tzanakopoulos, A., *The United Nations Convention on Jurisdictional Immunities of States and Their Property – A Commentary*, Oxford University Press, 2013, lk 64, ning riikide kohtulike immunitetide ja nende varade tööühma aruanne, mis on lisatud rahvusvahelise õiguse komisjoni aastaraamatule, 1999, II kd, teine osa [A/CN.4/SER.A/1999/Add.1 (Part 2)], lk 157, eriti lk 170, punkt 54.

63. Kuigi riigipoolne võlakirjaemissioon kujutab endast *jure gestionis* toimingut, tuleb siiski arvesse võtta ka riigi hilisemat seadusandliku võimu kasutamist, mis kuulub seevastu *jure imperii* toimingute valdkonda, sest on ilmne, et Kreeka riigi vastu esitatud kahju hüvitamise hagid esitati mitte üksnes esialgsete väärtpaberite tõttu, vaid samuti ja eelkõige seaduse nr 4050/2012 tõttu, millega tehti võimalikuks väärtpaberite vahetamine ja seega ka võla vähendamine, lisades laenuitingimustesse ühise tegutsemise tingimuse. Kuidas analüüsida niisuguses konkreetnes olukorras õigussuhet, mis tuleneb mitte üksnes riigi võlakirjaemissioonist, vaid ka nende võlakirjadega seotud tingimuste ühepoolsest muutmisest seadusandlikul teel? Kui riik on samaaegselt nii lepinguosaline kui ka riigivõim, siis kas tema vastu esitatud vastutuse kohaldamise hagi on esitatud tegude peale, mis ta tegi *jure gestionis*, või tegude peale, mis ta tegi *jure imperii*? Vastamisel sellele küsimusele tuleb minu arvates eristada viise, kuidas suveräänne riik oma seadusandlikku võimu kasutab.

64. Kui riik võtab vastu üldise ja abstraktse õigusnormi, mida kohaldatakse lepinguosaliste suhtes ja mis võib kaudselt viia lepingu tingimuste muutmiseni, nagu maksustamist käsitlevate õigusaktide muutmine, võib riigi sellist normatiivset tegevust eristada ja selle lahutada tema tegevusest lepinguosalisena, ilma et muudetakse nende õigussuhete laadi, mis tulenevad esialgsest lepingust.

65. Seevastu siis, kui emiteerija riik kasutab oma suveräänset võimu selleks, et võtta vastu mitte enam üldine ja abstraktne õigusnorm, vaid konkreetne erinorm, mis otseselt muudab emiteeritud võlakirjade struktuuri, näib mulle, et tema tegevus riigivõimuna ei ole lahutatav tema tegevusest lepinguosalisena. Niisugusel juhul kasutab oma suveräänset võimu tõesti lepinguosaline riik ja seda otseselt lepingu suhtes. Kreeka seadusandja sekkumine seadusega nr 4050/2012 kujutab endast just seda teist juhtumit. Kreeka riik tegutses ühepoolsest, tagasiulatuvalt ja siduvalt, et muuta võlakirjade emissioonitingimusi, lisades nendesse ühise tegutsemise klausli, mis võimaldab väärtpaberiomanike vähemusele peale sundida kohustuse alluda enamuse tahtele. Veendumaks, et see tegevus kuulub tõesti *jure imperii* toimingute kategooriasse, piisab sellest, kui küsida, kas eraõiguslike isikute suhetes tavaliselt kohaldatavad õigusnormid võimaldavad ühel lepinguosalisel pärast selle lepingu sõlmimist lisada sellesse tagasiulatuvalt ja teise poole nõusolekuta niisuguse tingimuse. Selles konkreetses sihtotstarbelise sekkumise olukorras tundub mulle, et ei ole võimalik asuda seisukohale, et Kreeka riigi vastu esitatud vastutuse kohaldamise hagi võib pidada hagiks, millega ei vaidlustata tegevust riigivõimu teostamisel.

66. Veelgi enam, tuleb rõhutada, et Kreeka seadusandja tegevus leidis aset erakorralises kontekstis, milleks oli Kreeka võlg eraõiguslike isikute ees ümber korraldada eesmärgiga vältida selle riigi maksejõuetust, sundides võlausaldajaid nõustuma võla vähendamisega.

67. Selles küsimuses tuleb märkida, et pärast liidu esimest erakorralist tippkohtumist 21. juulil 2011, mille lõpul võeti vastu kava Kreeka Vabariigi huvides, mis nägi ette „erasektori erakorralise vabatahtliku osalemise”,⁶⁷ palusid euroala liikmesriikide riigipead või valitsusjuhid uue, 26. ja 27. oktoobril 2011 toimunud tippkohtumise lõpul Kreeka Vabariigil, erainvestoritel ja kõikidel asjaomastel pooltel töötada välja „vabatahtlik”⁶⁸ võlakirjavahetus, mille käigus alandatigi 50% võrra Kreeka võla nimiväärtust, mis tal erainvestorite ees on.⁶⁹ Nende otsuste tulemusena võetigi vastu seadus nr 4050/2012.

68. Need toimingud Kreeka Vabariigi rahalise ja majandusliku korralduse säilitamiseks ning laiemalt eurotsooni rahandusliku stabiilsuse kaitsmiseks tervikuna, mis on lahutamatu seotud liidu rahapoliitikaga, on toimingud, mis on iseloomulikud riigi suveräänsele võimule.

67 — Vt dokumendi „Le Conseil européen en 2011” aadressil <http://www.european-council.europa.eu/media/555288/qcao11001frc.pdf>, lk 6 ja 7.

68 — Üks kommentaator nimetas Kreeka võla ümberkorraldamist „vabatahtlikult kohustuslikuks”. Vt De Vauplane, H, „Le rôle du juge pendant la crise: entre ombre et lumière”, *Revue des Affaires Européennes – Law & European Affairs* 2012/4, lk 773, eriti lk 775. Seda võib nimetada ka „kohustuslikult vabatahtlikuks”.

69 — Vt 67. joonealuses märkuses viidatud dokument „Le Conseil européen en 2011”, „Déclaration des chefs d’État ou de gouvernement de la zone euro du 26 octobre 2011” punkt 12, lk 65.

69. Tuleb ka täpsustada, et järeldust, et tegemist on riigivõimu väljendusega, ei tee ma ühise tegutsemise klauslite mehhanismi vastuvõtmisest. Need klauslid kujutavad endast tavapäraselt praktikat rahandussuhetes alates 1990. aastatest ja Lõuna-Ameerika riikide riigivõlgade üksteisele järgnenud kriisidest. Euroopa stabiilsusmehhanismi asutamisleping⁷⁰ annab muide tunnistust sellest, kui olulised on need tingimused, mille euroala liikmesriigid lisavad nüüd kohustuslikult laenulepingutesse, kui nad laenavad raha eravõlausaldajatelt.⁷¹ Niisuguste klauslite tagasiulatav ja siduv lisamine jooksvate laenude emissioonitingimustesse Kreeka riigi ja kõikide euroala liikmesriikide ülimuslike huvide tõttu kujutab endast seevastu riigivõimu väljendust.

70. Järeldan sellest, et hagi, mille vähemusomanikud väärtpaberite vahetamise tõttu liikmesriigi vastu esitasid, nõutakse tingimata Kreeka riigi vastutuse kohaldamist *jure imperii* toimingute eest, ilma et saaks väita, et vahetuseks – mille eesmärk oli vähendada nende väärtpaberite nimiväärtust – oli vaja häälteenamust. Selles mõttes ei saa nõustuda arutluskäiguga, mille on esitanud komisjon, kes näib arvavat, et Kreeka riik oleks kaldunud *jure imperii* tegevuse sfääri, kui ta oleks ümberkorraldustingimuse asemel oma võla muutmise palju jõhkramalt peale surunud ilma võlausaldajate nõusolekuta, sest tema arvates sõltub õigussuhte kvalifikatsioon sellest, kui rängalt riik lepingupartnerite õigusi rikkus.

71. Nendel põhjustel arvangi, et hagi, mille on esitanud hagejad põhikohtuasjas, ei kuulu määruse nr 1393/2007 kohaldamisalasse.

72. Käesolevate eelotsusetaotluste vastuvõetavust analüüsides esitasin juba põhjused, mis õigustavad minu arvates seda, et siseriiklik kohus teostab – isegi menetluse varases etapis – määruse nr 1393/2007 esemelise kohaldamisala kontrolli, esitades vajaduse korral Euroopa Kohtule eelotsuse küsimuse.⁷² Lisan seega ainult, et komisjoni arvamus, et siseriiklik kohus peaks teostama ainult esmast kontrolli, ei ole põhjendatud mitte millegagi õigusakti tekstis.⁷³

IV. Ettepanek

73. Esitatud põhjendustest lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Landgericht Wiesbadeni ja Landgericht Kieli eelotsuse küsimustele järgmiselt:

Mõistet „tsiviil- ja kaubandusasjad” Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. novembri 2007. aasta määruse (EÜ) nr 1393/2007 kohtuväliste ja kohtudokumentide liikmesriikides kättetoimetamise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades („dokumentide kättetoimetamine”), millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1348/2000, artikli 1 lõike 1 tähenduses tuleb tõlgendada nii, et see ei hõlma hagi, millega eraõiguslik isik, kellele kuulub liikmesriigi emiteeritud võlakirju, selle riigi vastu esitab, et kohaldataks viimase vastutust nende võlakirjade vahetamise tõttu madalama väärtusega võlakirjade vastu, mis sunniti sellele eraõiguslikule isikule peale seetõttu, et siseriiklik seadusandja võttis vastu seaduse,

70 — Euroopa stabiilsusmehhanismi asutamisleping sõlmitud Brüsselis 2. veebruaril 2012 järgmiste riikide vahel: Belgia Kuningriik, Saksamaa Liitvabariik, Eesti Vabariik, Iirimaa, Kreeka Vabariik, Hispaania Kuningriik, Prantsuse Vabariik, Itaalia Vabariik, Küprose Vabariik, Luksemburgi Suurhertsogiriik, Malta, Madalmaade Kuningriik, Austria Vabariik, Portugali Vabariik, Sloveenia Vabariik, Slovaki Vabariik, Soome Vabariik.

71 — Vt selle asutamislepingu artikli 12 lõige 3, milles on kindlaks määratud põhimõtted, mis toetust ja stabiilsust reguleerivad. Ühise tegutsemise klauslite lisamine tingimustesse, mis on seotud riigi eurodes võlakirjadega, on meetmete hulgas, mida euroala liikmesriikide riigipead või valitsusjuhid otsustasid 9. detsembril 2011 võtta riigivõla kriisi ohjamiseks (vt 67. joonealuses märkuses viidatud dokument „Le Conseil européen en 2011”, „Déclaration des chefs d'État ou de gouvernement de la zone euro du 26 octobre 2011” punkt 15, lk 71).

72 — Vt käesoleva ettepaneku punkt 37.

73 — Sellega seoses tuleb märkida, et määrusega nr 1393/2007 piiratakse üksnes vastuvõtva asutuse kaalutusõigust, kellel on õigus kättetoimetamistaotlus tagastada üksnes siis, kui see on „selgelt väljaspool [nimetatud] määruse reguleerimisala”. Seevastu ei piira määrus nr 1393/2007 edastava asutuse tõlgendamispädevust ega ammugi selle kohtu oma, kes asja menetleb, kui (nagu sarnaselt Saksa õigusele) see kohus peab eelnevalt hindama selle määruse reguleerimisala.

millega ta muutis ühepoolset ja tagasiulatuvat võlakirjade suhtes kohaldatavaid tingimusi, lisades nendesse ühise tegutsemise tingimuse, mis võimaldab väärtpaberiomanike enamusel niisuguse vahetuse vähemusele peale sundida.